

Razvoj informacijske pismenosti učenika srednje škole kroz pisanje eseja

Jelić, Dijana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:817618>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-18**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER: IZVANREDNI STUDIJ BIBLIOTEKARSTVA
Ak. god. 2018./ 2019.

Dijana Jelić

**Razvoj informacijske pismenosti učenika srednje škole
kroz pisanje eseja**

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Mihaela Banek Zorica

Zagreb, rujan 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

SADRŽAJ

SADRŽAJ	ii
1. UVOD	1
2. MODELI USVAJANJA ZNANJA	2
2.1. KONSTRUKTIVIZAM	3
2.2. KONEKTIVIZAM	4
2.3. E-UČENJE	5
2.4. CJELOŽIVOTNO UČENJE	6
3. INFORMACIJSKA PISMENOST	8
5. ESEJ I INFORMACIJSKA PISMENOST UČENIKA SREDNJE ŠKOLE	12
5.1. ESEJ (OGLED)	12
5.2. FAZE U IZRADI ESEJA	14
5.3. ULOGA ŠKOLSKOG KNJIŽNIČARA	15
5.4. REZULTATI	16
6. ISTRAŽIVANJE INFORMACIJSKE PISMENOST MATURANATA U SREDNJOJ ŠKOLI SLUNJ	17
6.1. CILJ ISTRAŽIVANJA I HIPOTEZE	17
6.2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	17
6.3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	18
6.3.1. Opća pitanja o ispitanicima	18
6.3.2. Maturanti češće koriste internetske pretraživače nego istraživanje u knjižnici	21
6.3.3. Maturanti znaju kako pretraživati izvore kako bi napisali esej	25
6.3.4. Učenici završnih razreda znaju kako koristiti informacije	28
6.3.5. Stajalište maturanata o informacijskoj pismenosti	31
6.4. RASPRAVA	34
7. ZAKLJUČAK	36

8. LITERATURA	37
POPIS SLIKA.....	40
POPIS GRAFIKONA	41
PRILOZI	42
SAŽETAK	46
SUMMARY	47

1. UVOD

Informacijska pismenost temelj je suvremenog obrazovanja. Predstavlja uviđanje potrebe za informacijom te posjedovanje znanja o tome kako naći, procijeniti i iskoristiti najbolje i najnovije informacije koje su na raspolaganju.

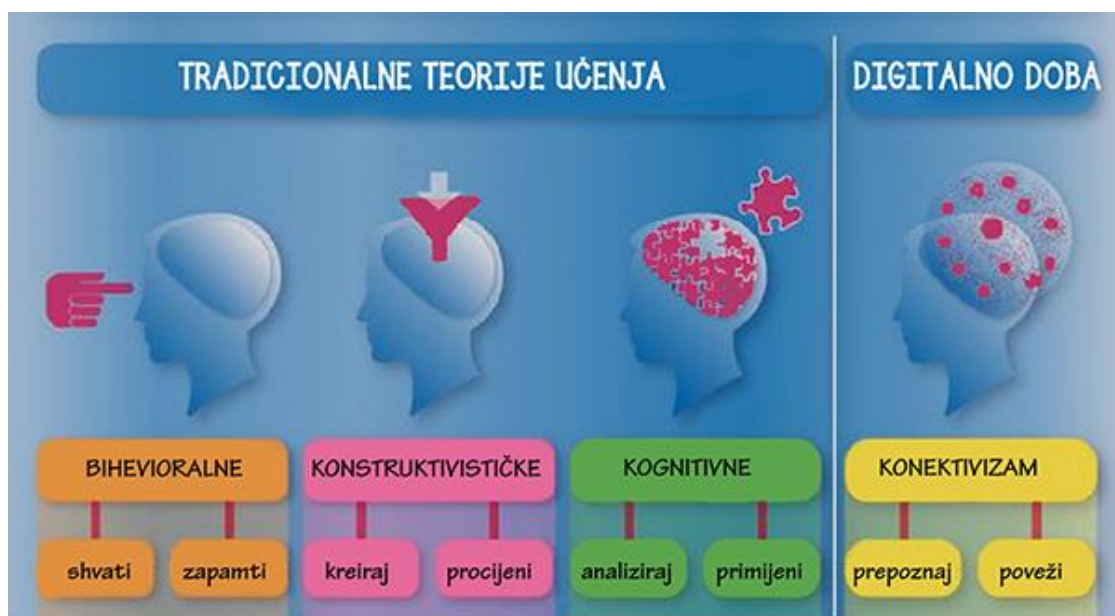
Kao cilj ovoga rada, prikazat će se izrada eseja kao jednog od načina za razvijanje informacijske pismenosti učenika srednje škole. Koristit će se metoda anketiranja kako bi se istražila informacijska pismenost maturanata u srednjoj školi u Slunju. Nastojat će se ispitati jesu li maturanti četverogodišnjeg srednjoškolskog obrazovanja u Slunju usvojili vještine, odnosno koje im vještine nedostaju kako bi samostalno mogli napisati esej.

Rad je zamišljen u sedam cjelina. Nakon uvodnog dijela, prikazat će se modeli usvajanja znanja te pojmovno odrediti informacijska pismenost. Taj koncept važan je kako bi se odgovorilo na pitanje: Kolika je informacijska pismenost učenika srednje škole i kako ju možemo razviti kroz pisanje eseja? U poglavlju o načinu pisanja eseja dotaknut će se jezgra informacijske pismenosti. Detaljno će se opisati što to znači pronalaženje informacija, odnosno zašto je važno pripremiti predznanje i prikupiti materijale o temi o kojoj se piše. Osim nastavnika, u ovoj fazi pisanja eseja, veliku ulogu ima i školski knjižničar. U posljednom, istraživačkom, dijelu rada nastojat će se ispitati jesu li maturanti dovoljno informacijski pismeni kako bi kvalitetno napisali esej, a rezultati tog istraživanja dat će odgovor na pitanje: Može li pisanje eseja utjecati na učenikov razvoj informacijske pismenosti?

Ovaj rad moći će poslužiti kao smjernica za unapređivanje postojećih aktivnosti vezanih uz podizanje razine informacijske pismenosti učenika te za osmišljavanje novih kao i poticaj za nova istraživanja.

2. MODELI USVAJANJA ZNANJA

Tradicionalno obrazovanje temelji se na reprodukciji znanja. To znači da nastavnici isključivo frontalnim pristupom prenose znanje učenicima, a učenici su pasivni primatelji od kojih se traži isključivo reprodukcija naučenog. Iako je takav način prisutan u većini današnji obrazovnih institucija, potrebno je napraviti pomak k suvremenom obrazovanju. Suvremeno obrazovanje donosi nove teorije obrazovanja i modele učenja. Suvremene teorije zahtijevaju veći angažman učenika, ali i povećanu ulogu informacijskih izvora u obrazovnim procesima. „Danas su opisane teorijsko-istraživačke spoznaje dobile svoj iskaz u svakodnevnoj realizaciji nastavnog procesa, bilo kroz uvođenje informacijsko-komunikacijske tehnologije u nastavu, koje je poznato pod generičkim nazivom e-učenje, bilo da je riječ o modernim teorijskim pristupima, kao što su oni artikulirani u okviru konstruktivizma ili, u novije vrijeme, konektivizma“ (Banek Zorica, Špiranec: 9).

Slika 1. Prikaz tradicionalne teorije učenja i teorije učenja digitalnog doba¹

¹Juričić, D. Opojna slast konektivizma // Školski portal. 8.11.2016. <https://www.skolskiportal.hr/kolumne/kako-motivirati-ucenike/opojna-slast-konektivizma/> (29.8.2019.)

2.1. KONSTRUKTIVIZAM

Konstruktivizam je jedan od triju pristupa koji objašnjavaju procese učenja. Uz njega, najčešće se spominju još i bihevioristički i kongitivistički pristup objašnjavanju procesa učenja. Bihevioristički pristup razvijen je u prvoj polovici 20. stoljeća, a prema njemu „učenje je povezano sa stvaranjem asocijacija „između određenih podražaja i reakcija organizma“ (Jukić: 242). Riječ je o određenoj vrsti nagrađivanja u procesu učenja, npr. u našem školskom sustavu učenici za određenu vrstu znanja bivaju potkrepljeni ocjenom. Za razliku od biheviorističkog pristupa, kongitivističke teorije učenja bave se misaonim aktivnostima. „Prema kongitivizmu, bit učenja je u razvijanju misaonih struktura koje reprezentiraju određene vanjske ili unutarnje pojave ili procese (Jukić: 242). Za razliku od prethodna dva pristupa, konstruktivistički pristup donosi nove interpretacije. U literaturi se spominju dva pravca u konstruktivizmu: „socijalni“ konstruktivizam i „radikalni“ konstruktivizam. „Socijalni konstruktivizam naglašava obrazovanje za oblikovanje i promjene u društvu te odražava teorije ljudskog razvitka, koji pojedinca smješta u sociokulturni kontekst“ (Jukić: 243). Dakle, predmet istraživanja je odnos između pojedinca i društva, tj. kako društvo utječe na ljudski razvitak. „Radikalni konstruktivizam tumači se principima individualne konstrukcije stvarnosti koji se mogu svesti na naurološke i biološke pretpostavke“ (Jukić: 244). Riječ je o tome da se znanje konstruira bez društvenog utjecaja, a učenje ovisi o nama samima, o našoj volji i mogućnostima. Prema Mihaeli Banek Zorici i Sonji Špiranec konstruktivizam je uveo novu kvalitetu u teorije učenja u kojima je tradicionalno dominirala komunikacijska metafora. „Ona je podrazumjevala da je nekakav korpus znanja, smješten izvan pojedinca i sadržan primjerice u udžbeniku ili predavanju, trebao biti prenesen na studenta“ (Banek Zorica, Špiranec: 10). To znači ukoliko student, u ovom slučaju učenik, nije znao reproducirati znanje koje mu je preneseno razlog je bilo loše

predavanje nastavnika ili neprimjerenost udžbenika ili nedovoljno predznanje učenika. „Novo i alternativno tumačenje učenja, dakle konstruktivizam, tumači da poučavanje nije proces u kojem se znanje komunicira, tj. može svesti na recepciju informacija iz vanjskih izvora, već stalan i aktivan proces konstrukcije znanja“ (Banek Zorica, Špiranec: 10). Dakle, u ovom konceptu zahtjeva se angažiranje učenika. Oni više nisu pasivni primatelji informacija, već samostalno sudjeluju u izgradnji vlastitog znanja. Mijenja se i nastavnikova uloga. On postaje vodič koji usmjerava učenike na samostalan rad i na samostalno suočavanje s problemima vezanih uz gradivo.

2.2. KONEKTIVIZAM

Začetnik ove nove struje promišljanja u obrazovanju je Siemens. On smatra da je potrebno voditi više računa o neposrednom utjecaju tehnologije jer tehnologija i uspostava novih veza utječu na aktivnost učenja. Iz tog razloga, javlja se sposobnost učenika da razlikuju bitne od nebitnih informacija. „Znati što nadomješta se sa znati gdje i znati kako, tj. vještinama i sposobnošću gdje i kako pronaći rješenje“ (Banek Zorica, Špiranec: 13). Međutim, konektivizam pretpostavlja i one ključne kompetencije osobnog razvoja bez kojih se čovjek danas ne može razvijati i dokazati. Između ostaloga riječ je o samopouzdanju i raznim vještinama kao što su upravljanje samim sobom, vremenom i poslovima.

2.3. E-UČENJE

„Elektroničko učenje ili e-učenje (engl. e-learning), uporaba elektroničkih medija, edukacijske tehnologije te informacijskih i komunikacijskih tehnologija (ICT) u naobrazbi²“. Govorimo li o klasifikaciji e-učenja, današnji oblici e-učenja obuhvaćaju različite aspekte korištenja ICT-a u obrazovanju, a sveučilišni nacionalni centar SRCE navodi nekoliko tih oblika E-učenja:

- klasična nastava - nastava u učionici (f2f - face- to -face),
- nastava uz pomoć ICT-a - tehnologija u službi poboljšanja klasične nastave (ICT supported teaching and learning),
- hibridna ili mješovita nastava - kombinacija nastave u učionici i nastave uz pomoć tehnologija (hybrid, mixed mode ili blended learning),
- online nastava - nastava je uz pomoć ICT-a u potpunosti organizirana na daljinu (fully online)³.

Smatra se da je prednost e-učenja, u obrazovnim sustavima, činjenica da ono dovodi do povećanja kvalitete procesa učenja. „U okvirima takvih sustava, učenje se odvija u virtualnim mrežnim prostorima, gdje temeljnu komponentu učenja čini informacija dostupna na globalnoj informacijskoj infrastrukturi“ (Banek Zorica, Špiranec: 13). To znači da je učenik uključen u otkrivanje znanja. On uči kombinirajući različite raspoložive izvore, a nastavnik nije jedini prenositelj informacija. Nastavna sredstva, osim udžbenika, čitanki i stručne literature, čine i informacije dostupne putem interneta. Međutim, e-učenje ima i određene nedostatke. Ono od korisnika zahtjeva da posjeduje već određena znanja i vještine, zahtjeva posjedovanje određene opreme koja nije uvijek u potpunosti pouzdana te održavanje,

² E-učenje // Wikipedija : slobodna enciklopedija. 31.12.2017. <https://hr.wikipedia.org/wiki/E-u%C4%8Denje> (30.8.2019.).

³ E-učenje // Srce. <https://www.srce.unizg.hr/usluge/centar-za-e-ucenje/o-centru/e-ucenje> (30.8.2019.)

određenu tehničku podršku i stalan razvoj u skladu s razvojem tehnologije koju koristi. Veliki problem mogu predstavljati i problemi s autorskim pravima za određene sadržaje.

2.4. CJELOŽIVOTNO UČENJE

U literaturi pronalazimo da se termin „cjeloživotno obrazovanje“ (lifelong education), odnosno „cjeloživotno učenje“ (lifelong learning), pojavljuje dvadesetih godina prošlog stoljeća u Engleskoj. Dvije su zablude vezane uz njega. Pogrešno je mišljenje da je termin nastao u SAD-u i Kanadi. Činjenica je da nastaje u zemljama zapadne i sjeverne Europe, a termin cjeloživotno učenje usuglašen je na sastanku 25 ministara u Parizu 1996. godine. Ono je tijesno povezano s problematikom obrazovanja odraslih pa se pogrešno stjecao dojam da su to istoznačnice, ali tome nije tako jer se može primjeniti na svakog čovjeka bilo koje životne dobi i stupnja obrazovanja. Zbog toga, tema o cjeloživotnom učenju danas je široko rasprostranjena i mnogo se piše o njoj. „Slikovito iskazano, cilj obrazovanja danas više nije obrazovati stručnjaka za profesiju, već stručnjaka za učenje tijekom cijelog života“ (Banek Zorica, Špiranec: 14).

Primjenimo li definiciju na učenike, primjećujemo mnogo toga istinitoga. Tradicionalnim načinom učenja učenici su stjecali veliku količinu znanja koja im je bila potrebna kako bi postali veliki stručnjaci u području kojim se bave, ali taj način učenja doprinio je zadovoljenju forme u obrazovanju, ali ne i zadovoljenju osobnih potreba. Učenici su stekli navike učenja, ali tehnike učenja temeljile su se samo na reprodukciji bez da se naučeno nastavilo primjenjivati u životu. Konceptom cjeloživotnog učenja to se nastoji promijeniti. Prema Mihaeli Banek Zorici i Sonji Špiranec da bi se to postiglo potrebna su znanja i vještine koje su izvan domašaja tehnologije, a to su pronalaženje, pristup, prosudba, vrednovanje ili učinkovito korištenje informacija.

Sukladno tome možemo zaključiti da ukoliko učenici znaju samostalno pronaći, vrednovati i koristiti informacije u svrhu učenja, to ih čini informacijski pismenim osobama i stručnjacima za učenje tijekom cijelog života.

3. INFORMACIJSKA PISMENOST

Informacijska pismenost je sve zastupljenije tema u školskom obrazovanju jer su „formalno školsko obrazovanje u posljednjih pedeset godina obilježavale značajne i česte promjene u njegovim namjerama i svrhama, sadržaju, nastavnim strategijama, načinu ocjenjivanja učenika, ponudi škola, razini financiranja“ (Lasić-Lazić: 17). Iz tog razloga tradicionalni obrazovni sustav više nije dovoljan. „Nastavnik treba vladati spoznajama o metodama učenja i o primjeni informacijske tehnologije i informacijske pismenosti za učenje u novom okruženju“ (Lasić-Lazić: 18). To znači da nastavnici trebaju imati nove kompetencije koje moraju prenijeti učenicima, a one uključuju pretraživanje interneta, komuniciranje putem njega te korištenje multimedije. Prema Jadranki Lasić Lazić, da bi se obrazovni sadržaj učinkovito ugradio u svakodnevno iskustvo učenja u knjižnici i učionici, nastavnik i knjižničar trebaju pripremiti kvalitetne izvore, a pri tome mogu slijediti ove naputke:

- Sadržaj treba dovesti u ravnotežu osnovne vještine i promišljanje na višoj razini prema pedagoškim standardima nastavnog programa,
- Sadržaj treba biti stimulirajući i privući učenike procesu učenja, njegovati kreativnost, poticati produktivnost i voditi prema rješavanju stvarnih problema
- Sadržaj treba otvoriti interdisciplinirane, višeosjetilne putove učenja i pomoći učenicima pronaći, ne samo jedan odgovor na postavljeni problem, već čitav niz rješenja,
- Sadržaj treba učenike voditi dalje od samih činjenica i poučiti ih kako vrednovati informacije i donositi samostalne zaključke⁴.

⁴ Lasić-Lazić, J. Znanje o znanju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1996., str. 22.

Na ovaj način poučavanje podižemo na višu razinu. Učenici postaju aktivniji, zreliji i snalažljiviji u procesima učenja. Razvijaju vještine traženja informacija, znaju prepoznati bitno od nebitnoga i snaći se u gomili izvora, a u konačnici znaju vrednovati pronađene informacije te riješiti probleme koji su pred njih stavljeni.

4. UČENICI I INFORMACIJSKA PISMENOST

Mihaela Banek Zorica i Sonja Špiranec smatraju da položaj informacijske pismenosti u obrazovnom sustavu kreće od školske knjižnice i njezine uloge koja je od bitne važnosti za proces učenja u školama. Naime, kroz školsku knjižnicu nastoji se stvoriti ideja za nastavu okrenutu učenicima. Najveći problem je u neodgovarajućem opterećenju učenika. U školi se uglavnom pristupa učenicima na jednak način neovisno o njihovim individualnim sposobnostima i mogućnostima što dovodi do osjećaja zanemarenosti. "Zadaća je školske knjižnice da informira, obrazuje, odgaja i zabavlja učenike putem raznovrsnih informacija i izvora znanja na različitim medijima, ali i da organizira za njih takve aktivnosti kroz koje će oni postupno upoznati mogućnosti u učenju i provođenju slobodnog vremena u i sa školskom knjižnicom" (Lasić-Lazić: 45). Dakle, knjižničar mora pomoći učenicima da sagledaju stvari na drugačiji način te im pomoći da postanu vješti korisnici i stvaraoci informacija. To mogu ostvariti suradnjom s predmetnim nastavnicima i sustručnjacima te zanimljivim suvremenim programima koji su usmjereni prema učeniku. Prema Jadranki Lasić-Lazić jedan od tih suvremenih oblika je i online vođeno učenje, koje timski ostvaruju školski knjižničar i nastavnik u pet koraka:

- Uz promišljeno planiranje, kreativno vođenje i jasne ciljeve svaka škola ima mogućnost iskoristiti sve obrazovne prednosti koje su rezultat učinkovitog korištenja informacijsko-komunikacijske tehnologije,
- Dobar softver i multimedijско računalo omogućuju pristup kvalitetnim obrazovnim izvorima, koje knjižničar pronalazi, vrednuje i priprema za nastavu,

- Mreža omogućuje suradnju, potiče rješavanje problema i unapređuje učenje. Putem mreže, učenici i nastavnici mogu surađivati s kolegama na rješavanju problema, ostvarenju ideja i poboljšavanju učenja
- Nastavnik i knjižničar, koji kvalitetno koriste tehnologiju s jasno oblikovanim obrazovnim ciljevima, pripremaju učenike za život,
- Uspjeh primarne tehnologije u školi ovisi o vještinama učenika, nastavnika i knjižničara⁵.

U takvom okruženju učenik se neće osjećati zanemareno jer su programi usmjereni na njega. Cilj programa je stvaranje pojedinca koji znaju kako pronaći relevantne informacije, znaju ih vrednovati te ih znaju koristiti na ispravan način. Tako stvaramo informacijski pismene učenike koji su spremni postati vrhunski stručnjaci na svom području, koji su spremni postati neovisni i zadovoljni u onome čime se bave i za što se školuju.

⁵ Lasić-Lazić, J. Znanje o znanju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1996., str. 46-47

5. ESEJ I INFORMACIJSKA PISMENOST UČENIKA SREDNJE ŠKOLE

U srednjim školama, kroz nastavni predmet Hrvatski jezik, učenici završnih razreda usvojili su znanja koja su im potrebna kako bi samostalno napisali esej na zadanu temu. No, cilj pisanja eseja je naučiti i kako koristiti informatičke programe za prikupljanje informacija, njihovo objedinjavanje u koncept i obrađivanje na način koji je prikladan za objavljivanje, tj. za predaju na ocjenjivanje. To s učenicima radi školski knjižničar u knjižnici. Međutim, njemu nije toliko bitno kako je sadržajno obrađen esej, već on želi potaknuti samostalnost učenika te razviti njihovu informacijsku pismenost. Tako se kao osnovne sposobnosti informacijske pismenosti kod učenika razvijaju analiza, vrednovanje i korištenje informacija. Korištenje uključuje organiziranje, obradu, primjenu i objavljivanje informacija koje je kod eseja u obliku pisanog uradka.

5.1. ESEJ (OGLED)

Esej⁶ je oblik pisanog uradka i ovisno o sadržaju ili namjeni može biti domaća zadaća pisana oblikom sastavka, referat, maturalni rad, esej na državnoj maturi i sl. Uobičajena je trodjelna kompozicija eseja: uvod, razradba i zaključak. „U uvodu se obično izriče neka teza, konstatacija, pretpostavka, stav, mišljenje ili kratak opis zadatka, problema ili sadržaja u razradbi“ (Bouša: 10). S obzirom da uvod mora biti sažet i jezgrovit, može biti u jednoj rečenici i ne bi trebao biti veći od pola stranice. Njime donosimo informacije o sadržaju koji slijedi. Temu ćemo razraditi i objasniti u razradbi. „U njoj se različitim metodama

⁶ „Esej (franc. *essai*: ogled, pokušaj), kraći prozni sastavak u književnosti, znanosti i publicistici visokog stupnja prilagodljivosti u obliku te razvedenog tematskoga i stilsko-retoričkog repertoara“ (Hrvatska enciklopedija 3: 504).

argumentira, potvrđuje, dokazuje teza iz uvoda“ (Bouša: 11). Treći dio pisanog uratka je zaključak. „U zaključku se obično zapisuje glavna misao koja je u temi sastavka iskazana vrlo često kao pitanje, a u zaključku je iznosimo kao odgovor koji je nastao postupnim razvijanjem teme u razradbi“(Bouša: 11). Dakle, u zaključku iznosimo svoj sud ili procjenu na temelju predhodne analize teme. Osim kompozicije važan je i izbor stila. Dubravka Bouša, ovisno o namjeni, vrsti i načinu pisanja, stil dijeli na:

1. znanstveni stil,
2. administrativno-pravni stil,
3. novinsko-publicistički stil,
4. književnoumjetnički stil i
5. razgovorni stil (stil jednostavne komunikacije)⁷.

Učenici bi trebali u pisanju eseja koristiti znanstveni stil, a izbjegavati razgovorni stil jer se tim stilom ne služimo pri pisanju uradaka iz razloga što sadrži nestandardizirane jezične oblike, žargonizme, fraze i sl. Od učenika se očekuje da pišu standardnim hrvatskim jezikom, da se izražavaju smisleno i logično te da pišu uredno i čitljivo, a sadržaj mora biti u skladu s tipom eseja⁸ kojeg su odabrali. Odgojno-obrazovni djelatnici trebali bi čim više, u svome radu, poticati učenike da vježbaju i pišu pismene uradke jer svakim pisanim uradkom usavršava se stil učenika. Kako bi učenici postigli dobre rezultate u pisanju eseja, osim dobre kompozicije i stila, važno je pridržavati se redoslijeda u izradi.

⁷ Bouša, D. Esej za 5...i drugi oblici pisanih uradaka. Zagreb: Školska knjiga, 2010., str. 11.

⁸ Tri su tipa eseja: „INTERPRETATIVNI ŠKOLSKI ESEJ – u tom tipu eseja potrebno je interpretirati djelo, provesti analizu i pokazati poznavanje teorije književnosti uz uporabu stručne terminologije (fabula, sonet, stil, metafora, tema, motivi, epizode, likovi, ritam, rima i dr.); USPOREDNA RAŠČALMBA DVAJU ILI VIŠE TEKSTOVA – očekuje se tematska, stilsko, jezična, motivska, fabularna i druga usporedba dvaju ponuđenih tekstova. Potrebno je pokazati sposobnost primjene znanja iz teorije književnosti te kreativno povezivanje i zaključivanje.; RASPRAVLJAČKI ESEJ – Ponuđeni polazni tekst pripada diskurzivnom rodu (najčešće eseju) i obrađuje neku temu.“ (Bouša: 39).

5.2. FAZE U IZRADI ESEJA

Kako bismo se mogli pridržavati redoslijeda u izradi eseja, moramo poznavati faze izrade eseja.

Prema Dubravki Bouši, Mariji Gazzari i Žarku Gazzariju riječ je o ukupno sedam faza, a to su:

1. analiza teme,
2. priprema predznanja i prikupljanje materijala (ako je tema unaprijed poznata),
3. pisanje natuknica,
4. odgovaranje na smjernice (ako postoje),
5. povezivanje rečenica na konceptu i zaokruživanje sadržajne cjeline,
6. prijepis uz ispravljanje gramatičkih i pravopisnih pogrešaka i
7. sastavljanje popisa literature i pisanje sažetaka (ako je riječ o stručnom članku)⁹.

Dakle, kad želimo o nečemu pisati, moramo razmotriti temu. Nju zadaje učitelj zajedno sa smjernicama koje olakšavaju sastavljanje eseja. Tema je najčešće sadržana u naslovu. Učenik mora imati određeno znanje o temi i mora ju razumjeti kako bi misli o njoj bile argumentirane kroz čitav esej. Naslov upućuje učenika na pripremu predznanja i prikupljanje materijala. U prikupljanju materijala učenicima pomaže školski knjižničar jer je izvore najlakše naći u knjižnici i internetu. Razmišljajući o temi, učenicima treba savjetovati da pišu natuknice i odgovaraju na zadane smjernice. Takvo bilježenje ideja olakšava pisanje jer često zaboravimo sve što smo htjeli reći te esej gubi smisao i zaokruženu cjelinu. Kako bi učenici povezali rečenice i zaokružili sadržajnu cjelinu, treba im savjetovati korištenje tekstnih konektora¹⁰. Budući da su učenici pri pisanju eseja usredotočeni na zadovoljavanje teme, a manje na pravopisnu i gramatičku pravilnost, potrebno je prvo izraditi koncept, a potom napraviti prijepis uz ispravljanje pogrešaka. Literaturu i sažetak pišemo samo u stručnim

⁹ Bouša, D. Eseg za 5...i drugi oblici pisanih uradaka. Zagreb: Školska knjiga, 2010, str. 18.

¹⁰ „Konektori su riječi ili skupovi riječi kojima se rečenice povezuju u tekstu (npr. *Radili su sve ove godine marljivo i uporno. Međutim to nije bilo dovoljno*)“ (Silić, Pranjković: 251).

člancima, referatima, završnim i diplomskim radovima. Sažetak se piše najčešće na hrvatskom i engleskom jeziku.

U konačnici sve to služi nastavniku da prati i vrednuje učenika, od definiranja teme, prikupljanja sadržaja, pa sve do objavljivanja u obliku pisanog rada

5.3. ULOGA ŠKOLSKOG KNJIŽNIČARA

„Uloga školskih knjižnica je omogućavanje poučavanja i učenja, stoga usluge i aktivnosti školske knjižnice mora voditi stručno osoblje s jednakom razinom obrazovanja i spreme kao i nastavnici“ (Schultz-Jones: 10). To znači da školski knjižničari moraju imati formalno obrazovanje iz područja knjižničarstva i za rad u nastavi jer njihova uloga nije samo izgradnja i održavanje zbirke, već i usmjerenost na temeljne pedagoške aktivnosti, a jedna od temeljnih pedagoških aktivnosti je medijska i informacijska pismenost. U promicanju informacijske pismenosti, prilikom pisanja eseja, uloga školskog knjižničara temelji se na unapređenju učenikovih vještina u suradnji s nastavnicima. Riječ je prvenstveno o vještinama koje se učenici stječu dok pripremaju svoje predznanje i prikupljaju materijale o zadanoj temi. Izvori predznanja su različiti leksikoni i rječnici te stručna literatura. Stručnu literaturu čine čitanke, ali i tekstovi više razine stručnosti. Njih možemo pronaći u školskoj knjižnici, a njihovi naslovi otkrivaju se pomoću knjižničnih kataloga ili interneta. Učenici prikupljene informacije trebaju analizirati i vrednovati te se odlučiti koje će sadržaje koristiti u nastavku rada na eseju. Ako se ipak sami ne mogu odlučiti za određenu literaturu, učenik se oko izbora literature konzultira sa školskim knjižničarom, a u konačnici i s nastavnikom. Pri korištenju interneta problem im predstavlja pronalaženje previše informacija, a događa se (puno rjeđe) da informacija o traženom pojmu nema. U prvom slučaju knjižničar usmjerava učenika na dodatno pretraživanje dodavanjem specifičnih pojmova o temi, nakon čega slijedi

vrednovanje i analiza pronađenih sadržaja. Potom se piše koncept na temelju prikupljene literature. Učenici su upozoreni na pravila u vezi citiranja i navođenja izvora (bilješke i popisi literature). Ukoliko učenici ne mogu pronaći informacije o traženom pojmu, knjižničar ga usmjerava na ponovno pretraživanje s drugačijim ključnim riječima. Nakon završetka pisanog rada, učenik šalje ili predaje svoj esej nastavniku, koji ga pregledava i vrednuje.

5.4. REZULTATI

Nastavnik obično nema puno primjedaba na konačan rezultat eseja jer prati rad učenika kroz sve faze izrade i surađuje sa školskim knjižničarom. Vrednovanje se vrši provjerom razumijevanja i analize teme, ocjenjuje se pismeno izražavanje, tj. smisljena povezanost sastavka s prikladnim rječnikom i pravilnom kompozicijom te se provjerava pravopisna i gramatička točnost uz jasno oblikovane rečenice. Temeljni elementi za procjenjivanje školskog eseja su opisivači. „Opisivači su kriteriji ocjenjivanja koje razrađuju stručnjaci u Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje na temelju postavljenih smjernica“ (Bouša: 41). Iako se njima služe ocjenjivači prilikom procjene školskih eseja na državnoj maturi, oni su korisni i prilikom ocjenjivanja eseja koji se pišu u sklopu nastave jer su uz sve eseje zadane smjernice, a one su kompatibilne s opisivačima. Iako još uvijek ima situacija da neki učenici površno pristupaju pisanju eseja, u cjelini gledajući možemo uočiti napredak učenika u njegovoj izradi. Vrijeme koje ulažu u istraživanje i vrednovanje izvora veći je nego inače.

6. ISTRAŽIVANJE INFORMACIJSKE PISMENOST MATURANATA U SREDNJOJ ŠKOLI SLUNJ

Kako bi procijenili informacijsku pismenost učenika srednje škole prilikom pisanja eseja, istražili smo informacijsku pismenost maturanata u srednjoj školi u Slunju. Nastojalo se ispitati jesu li maturanti četverogodišnjeg srednjoškolskog obrazovanja u Slunju usvojili vještine, odnosno koje im vještine nedostaju kako bi mogli samostalno napisati esej te postići dobre rezultate u privatnim i školskim domenama.

6.1. CILJ ISTRAŽIVANJA I HIPOTEZE

Cilj istraživanja je ispitati razinu informacijske pismenosti maturanata u srednjoj školi u Slunju. Na temelju cilja, postavljene su hipoteze:

1. Maturanti su češći korisnici internetskih pretraživača, nego knjižnice.
2. Maturanti znaju kako pretraživati izvore kako bi napisali esej.
3. Učenici završnih razreda znaju kako koristiti informacije.

6.2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno kvalitativnom metodom anketiranja od 9. do 11. rujna 2019. godine, a ispitivanje je obuhvatilo učenike završnih razreda četverogodišnjih strukovnih programa za zanimanje ekonomist i tehničar za računalstvo te učenike završnih razreda opće gimnazije. Anketa je postavljena kako bi se provjerila točnost postavljene hipoteze. Sadržavala je 16 pitanja i sadržajno je bila podjeljena na četiri dijela. Prva tri pitanja

odnosila su se na utvrđivanje općih podataka kao što su spol, smjer srednjoškolskog obrazovanja i opći uspjeh. Potom su slijedila pitanja usmjerena na ispitivanje stava učenika prema knjižnici i internetu. U drugom dijelu ankete željelo se provjeriti kako učenici prilikom pisanja eseja pretražuju željene informacije, gdje ih pronalaze te kako ih vrednuju i koriste. Posljednjim pitanjima nastojao se ispitati njihov vlastiti stav vezan za pretraživanje, vrednovanje i korištenje informacija te koliko pisanje eseja u školi utječe na razvoj njihove informacijske pismenosti. Istraživanje je provedeno na uzorku od 54 ispitanika.

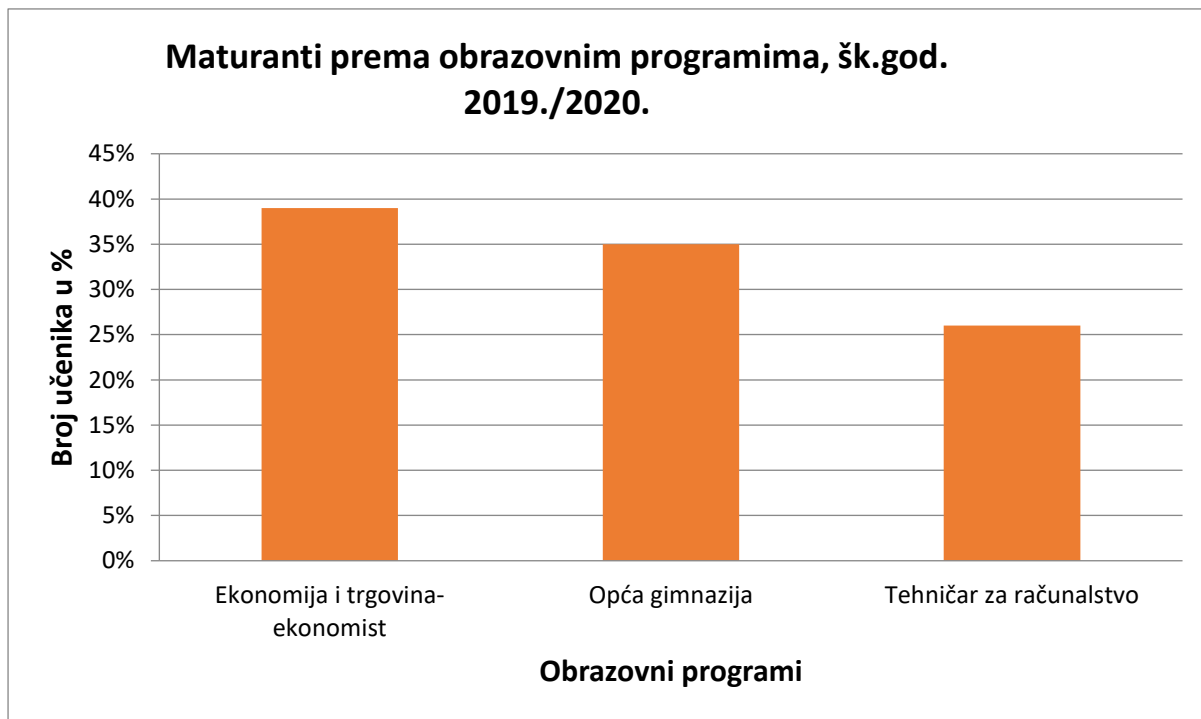
6.3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U ovom poglavlju slijedi prikaz rezultata dobivenih provedenom anketom. Zbog preglednosti, grupirani su u više potpoglavlja prema ispitivanim hipotezama, a to su: opća pitanja o ispitanicima, maturanti su češći korisnici internetskih pretraživača nego knjižnice, maturanti znaju kako pretraživati izvore kako bi napisali esej, učenici završnih razreda znaju kako se koristiti informacijama, stajalište maturanata o informacijskoj pismenosti i procjena koliko pisanje eseja utječe na povećanje njihove informacijske pismenosti.

6.3.1. Opća pitanja o ispitanicima

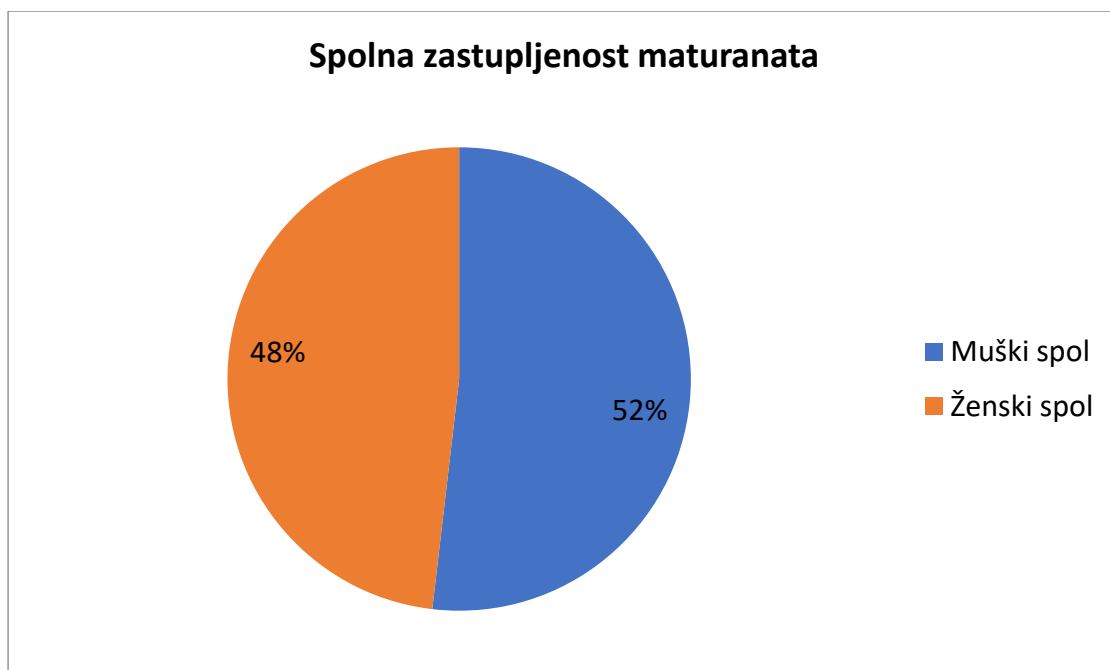
Anonimna anketa provedena je među 54 učenika/ maturanta Srednje škole Slunj u Slunju. Od ispitanih učenika, obrazovni program opće gimnazije pohađa 19 maturanata, program ekonomije i trgovine – ekonomist pohađa 21 maturant, a obrazovni program tehničara za računalstvo pohađa 14 maturanata. Dakle, akademske godine 2019./ 2020.

srednjoškolsko obrazovanje završit će najviše ekonomista, njih 39%, potom 35% gimnazijalaca i 26% tehničara za računalstvo.

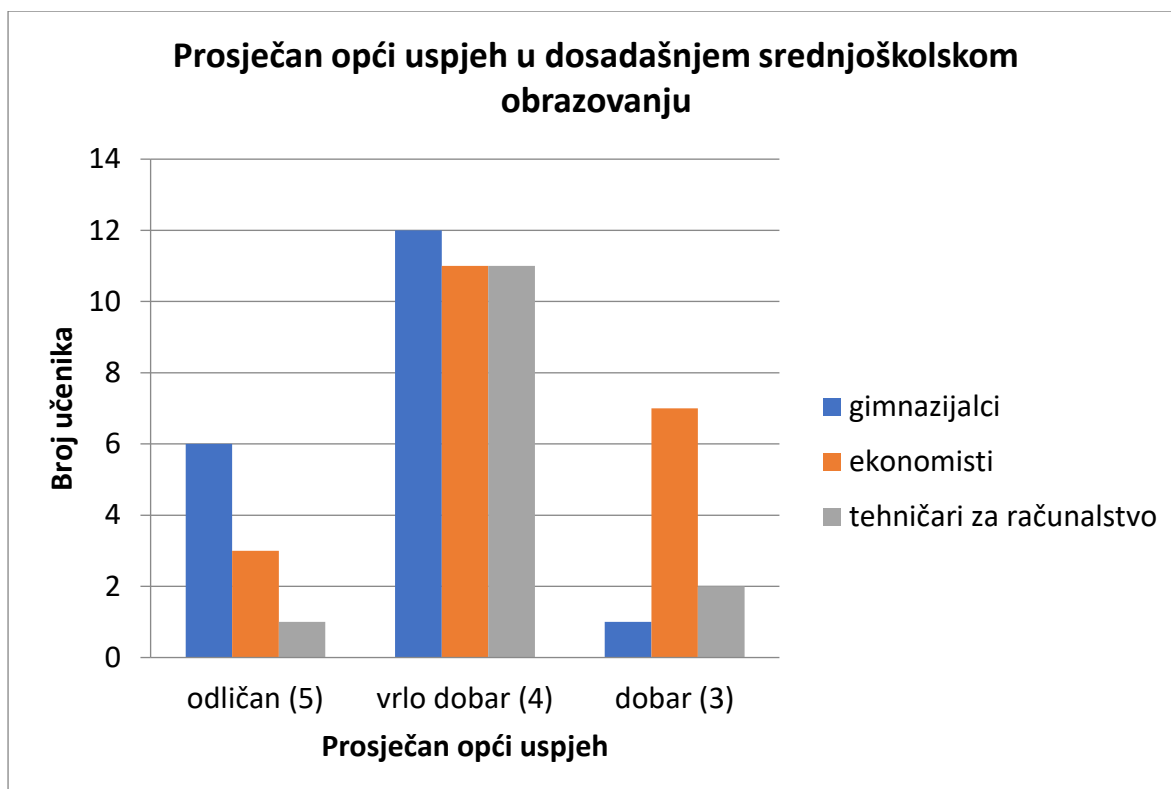
Grafikon 1. Prikaz maturanata prema obrazovnim programima

Od ukupno 54 ispitanih učenika, njih 28 je muškog spola, a 26 je ženskog spola. Vidimo da je za nijansu veća populacija muškog spola, tj. čine ju njih 52%, a ispitanice ženskog spola čine 48% od ukupnog broja ispitanika.

Grafikon 2. Prikaz ispitanih maturanata prema spolu

Od ispitanih maturanata, prosječan opći uspjeh odličan (5) u dosadašnjem srednjoškolskom obrazovanju ostvaruje 10 učenika (6 gimnazijalaca, 3 ekonomista i 1 tehničar za računalstvo), odnosno 19%, vrlo dobar (4) uspjeh ostvaruje ukupno 34 učenika (12 gimnazijalaca, 11 ekonomista i 11 tehničara za računalstvo), odnosno 63% i dobar (3) uspjeh ostvaruje ukupno 10 učenika (1 gimnazijalac, 7 ekonomista i 2 tehničara za računalstvo), odnosno 19%.

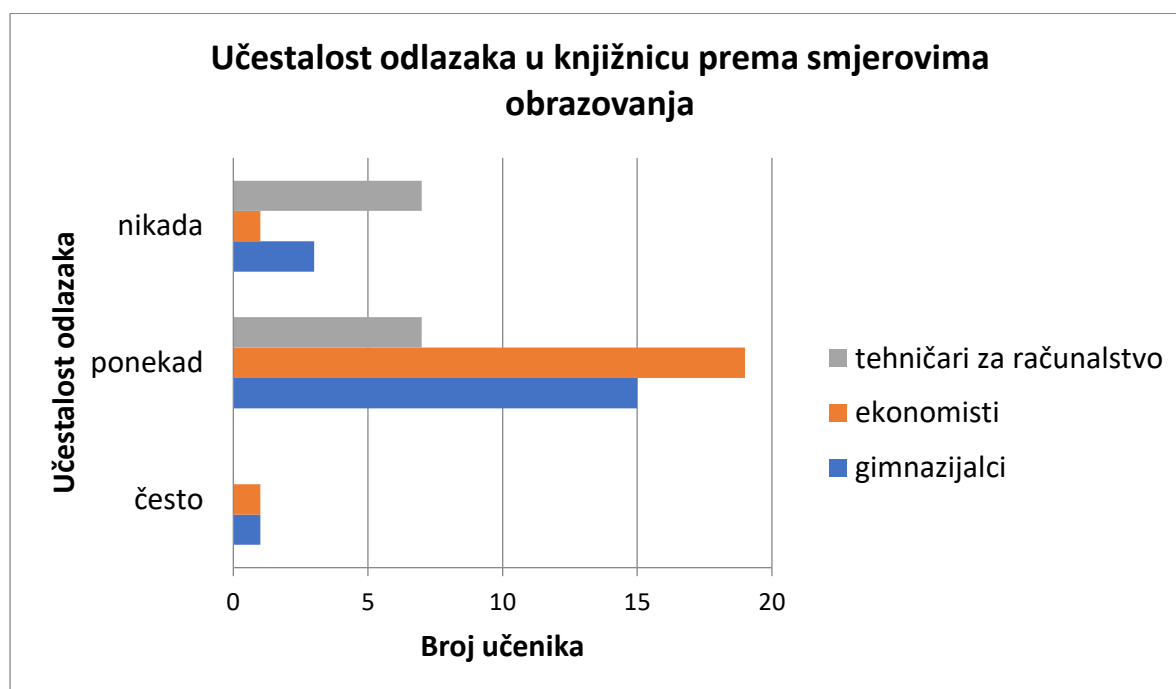
Grafikon 3. Prikaz prosječnog općeg uspjeha maturanata u dosadašnjem srednjoškolskom obrazovanju

6.3.2. Maturanti češće koriste internetske pretraživače nego istraživanje u knjižnici

U ovom poglavlju analizirat ćemo pitanja koja su se odnosila na utvrđivanje prve postavljene hipoteze: Maturanti češće koriste internetske pretraživače nego istraživanje u knjižnici. Postavljenim pitanjima nastoji se utvrditi: učestalost i razlog odlaska maturanata u knjižnicu, mjesto gdje pronalaze informacije za zadaće/ referate /seminare i učestalost korištenja knjižničnih kataloga.

Što se tiče učestalosti odlazaka u knjižnicu, 2 učenika često odlaze u knjižnicu (1 gimnazijalac i 1 ekonomist), odnosno 4%, 41 učenik (15 gimnazijalaca, 19 ekonomista i 7 tehničara za računalstvo), odnosno 76%, ponekad odlazi u knjižnicu, a nikad ne odlazi u

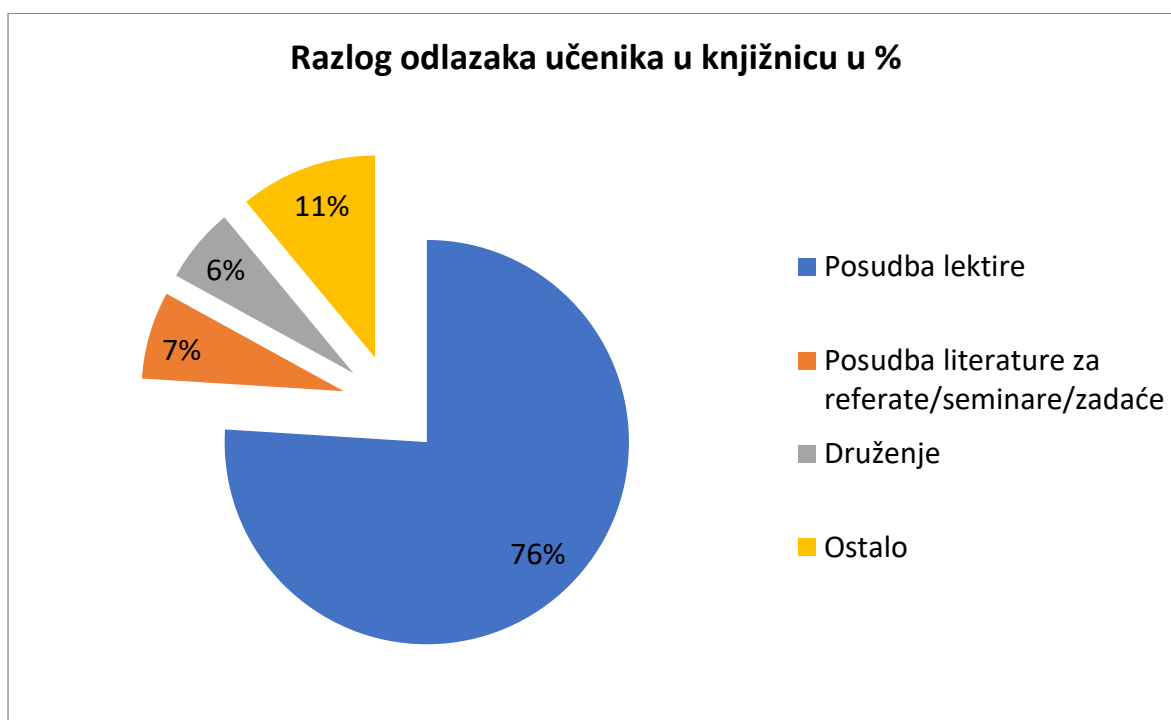
knjižnicu 11 učenika (3 gimnazijalca, 1 ekonomist i 7 tehničara za računalstvo), odnosno 20%.

Grafikon 4. Prikaz učestalosti odlazaka maturanata u knjižnicu

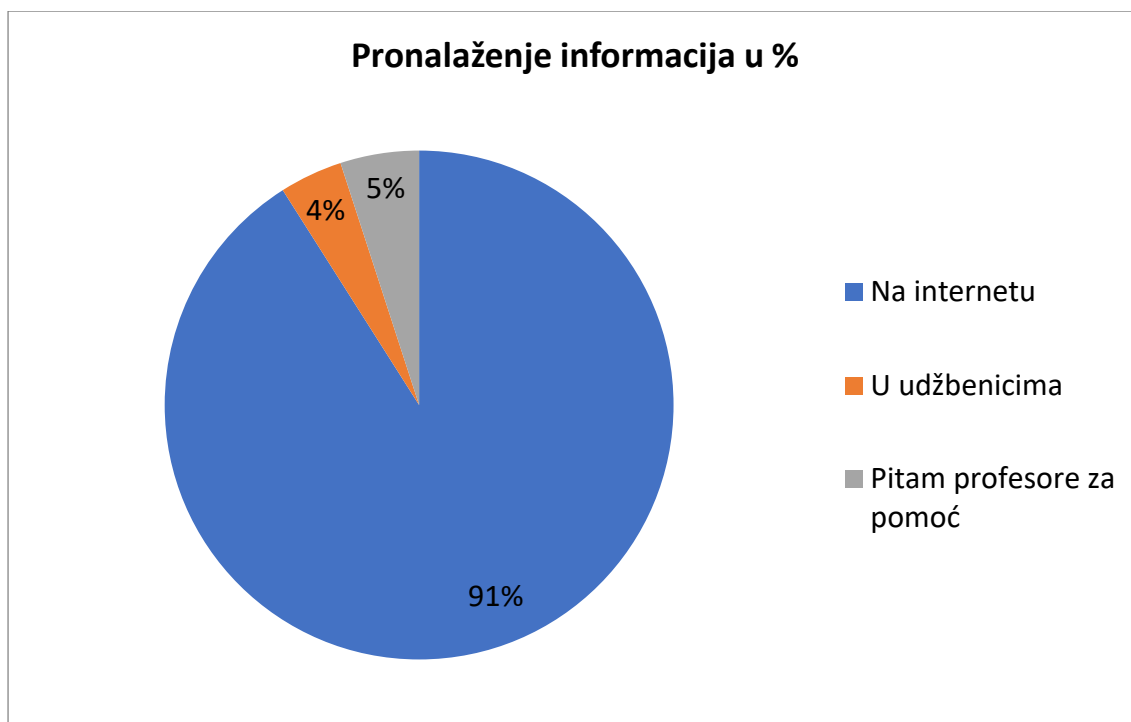
Nakon, pitanja o učestalosti odlaska u knjižnicu, ispitani su najčešći razlozi odlazaka u knjižnicu. Bilo je moguće odabrati neki od sljedećih ponuđenih odgovora: zbog posudbe lektire, zbog posudbe literature za referate/ seminare/ zadaće, zbog čitanja časopisa, zbog korištenja referentne građe, zbog učenja, zbog druženja i ostalo. Najveći broj, 41 učenik (17 gimnazijalaca, 17 ekonomista i 7 tehničara za računalstvo), odnosno 76%, odlazi u knjižnicu zbog posudbe lektire, 4 učenika (3 ekonomista i 1 tehničar za računalstvo), odnosno 7%, odlazi u knjižnicu zbog posudbe literature za referate/ seminare/ zadaće, 3 učenika (3 tehničara za računalstvo), odnosno 6%, odlazi u knjižnicu zbog druženja i 6 učenika (2 gimnazijalca, 1 ekonomist i 3 tehničara za računalstvo), odnosno 11%, naveo je neki drugi razlog. Od ostalih razloga naveden je pribor za rad (škare) koji se nalazi u knjižnici, posudba

naslova koji nisu lektirni, a najčešći ostali razlog je taj što ispitanici nikada ne odlaze u knjižnicu.

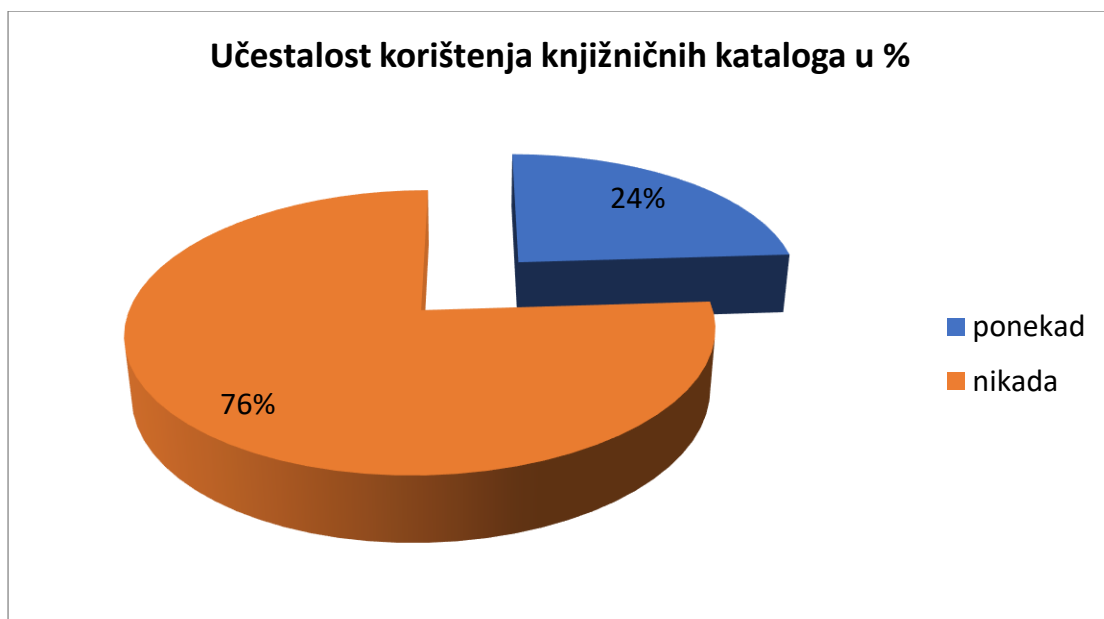
Grafikon 5. Prikaz razloga odlazaka u knjižnicu u postotcima

Sljedećim pitanjem nastojalo se utvrditi gdje maturanti najčešće pronalaze informacije prilikom pisanja referata/ seminara/ zadaća. Ponuđeni odgovori bili su: na internetu, u knjižničnom katalogu, u udžbenicima, pitam knjižničara za pomoć, pitam profesora za pomoć i ostalo. Najviše ispitanika, njih 49 (17 gimnazijalaca, 20 ekonomista i 12 tehničara za računalstvo), odnosno 91%, potrebne informacije pronalaze na internetu, 2 ispitanika (2 gimnazijalca), odnosno 4%, služe se udžbenicima i 3 ispitanika, odnosno 5%, pitaju profesore za pomoć.

Grafikon 6. Prikaz pronalaženja informacija za referate/ seminare/ zadaće u postotcima

Posljednje pitanje u ovom dijelu istraživanja tiče se učestalosti korištenja knjižničnih kataloga. Ispitanicima su ponuđena tri moguća odgovora: uvijek, ponekad i nikada. Od 54 ispitanih maturanata, 13 učenika (2 gimnazijalca, 8 ekonomista i 3 tehničara za računalstvo), odnosno 24%, ponekad koristi knjižnični katalog za pronalaženje informacija, a 41 učenik (17 gimnazijalaca, 13 ekonomista i 11 tehničara za računalstvo), odnosno 76%, nikada ne koristi knjižnični katalog za pronalaženje željenih informacija.

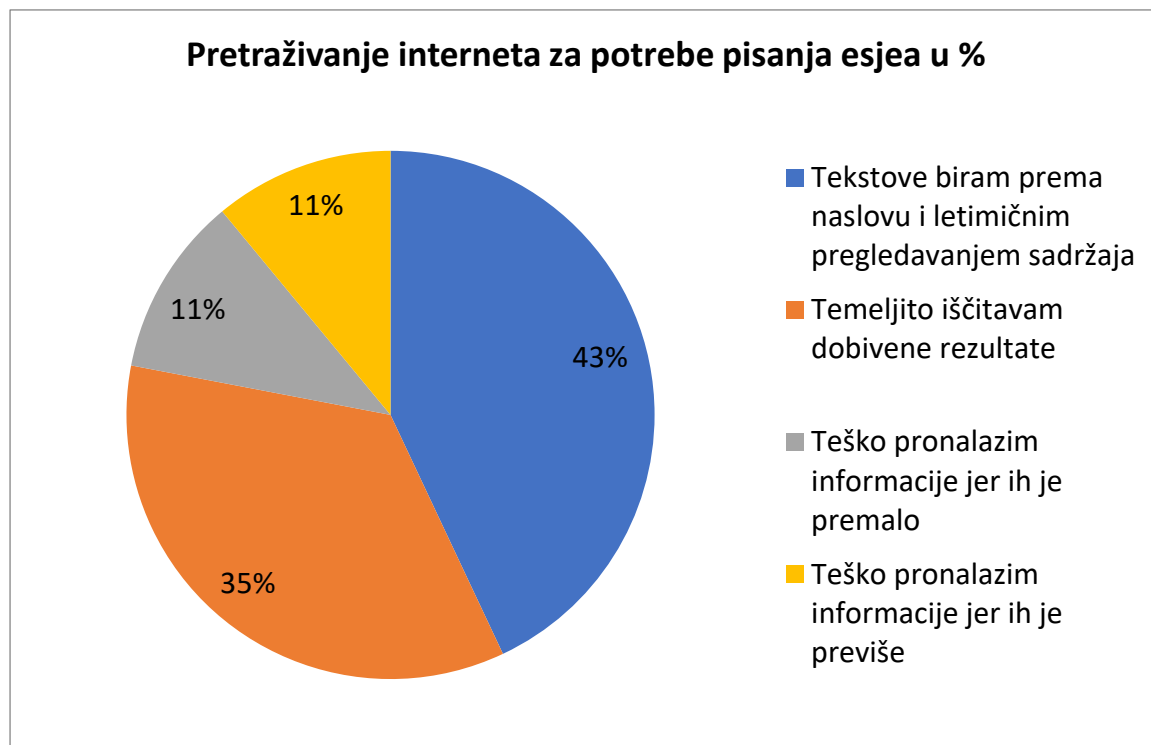
Grafikon 7. Prikaz učestalosti korištenja knjižničnih kataloga u postotcima

6.3.3. Maturanti znaju kako pretraživati izvore kako bi napisali esej

U ovom poglavlju analizirati ćemo pitanja koja su se odnosila na utvrđivanje druge hipoteze: Maturanti znaju kako pretraživati izvore kako bi napisali esej. Postavljenim pitanjima nastoji se utvrditi: kako učenici odabiru informacije na internetu za potrebe pisanja eseja, provjeravaju li točnost informacija te koje izvore koriste pri pisanju.

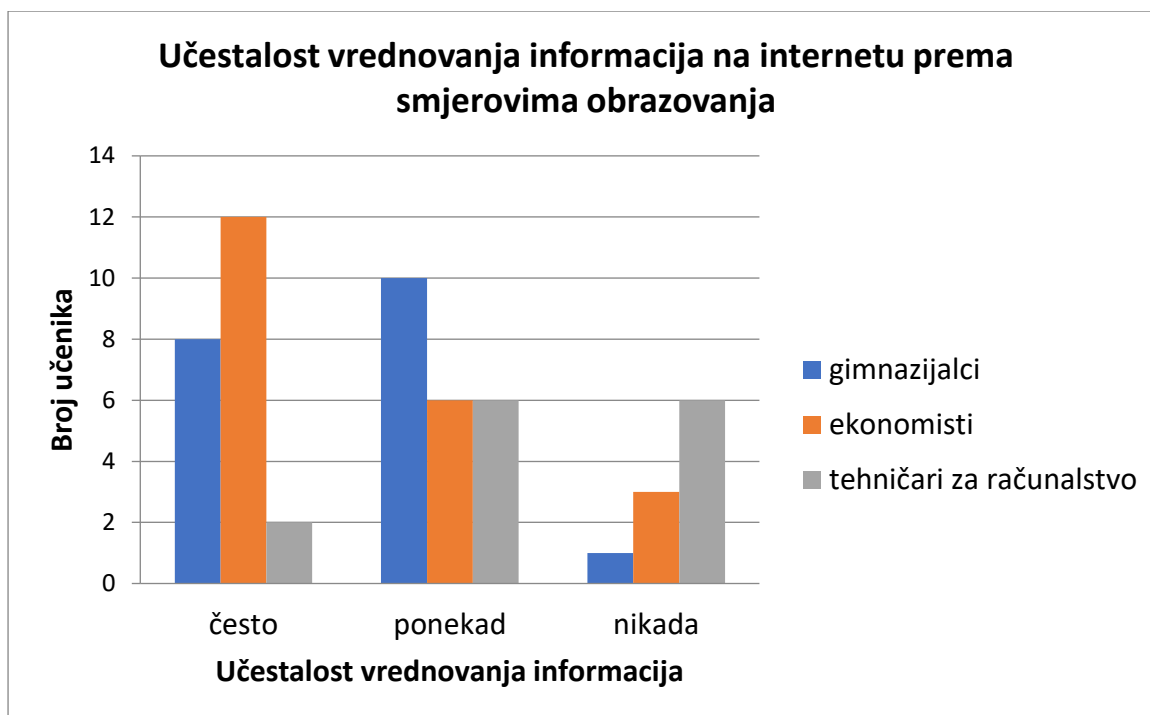
Na prvo pitanje, kada koristim pretraživanje interneta za potrebe pisanja eseja uvijek činim sljedeće, ponuđeni su sljedeći odgovori: tekstove biram prema naslovu i letimičnim pregledavanjem sadržaja, temeljito iščitavam dobivene rezultate, teško pronalazim informacije jer ih je premalo i teško pronalazim informacije jer ih je previše. Najviše, 23 ispitanika (11 gimnazijalaca, 7 ekonomista i 5 tehničara za računalstvo), odnosno 43%, tekstove bira prema naslovu i letimičnim pregledavanjem sadržaja, 19 ispitanika (6 gimnazijalaca, 9 ekonomista i 4 tehničara za računalstvo), odnosno 11%, temeljito iščitavaju dobivene rezultate, 6 ispitanika (1 gimnazijalac, 3 ekonomista i 2 tehničara za računalstvo),

odnosno 11%, teško pronalaze informacije jer ih je premalo i 6 ispitanika (1 gimnazijalac, 2 ekonomista i 3 tehničara za računalstvo), odnosno 11%, teško pronalaze informacije jer ih je previše.

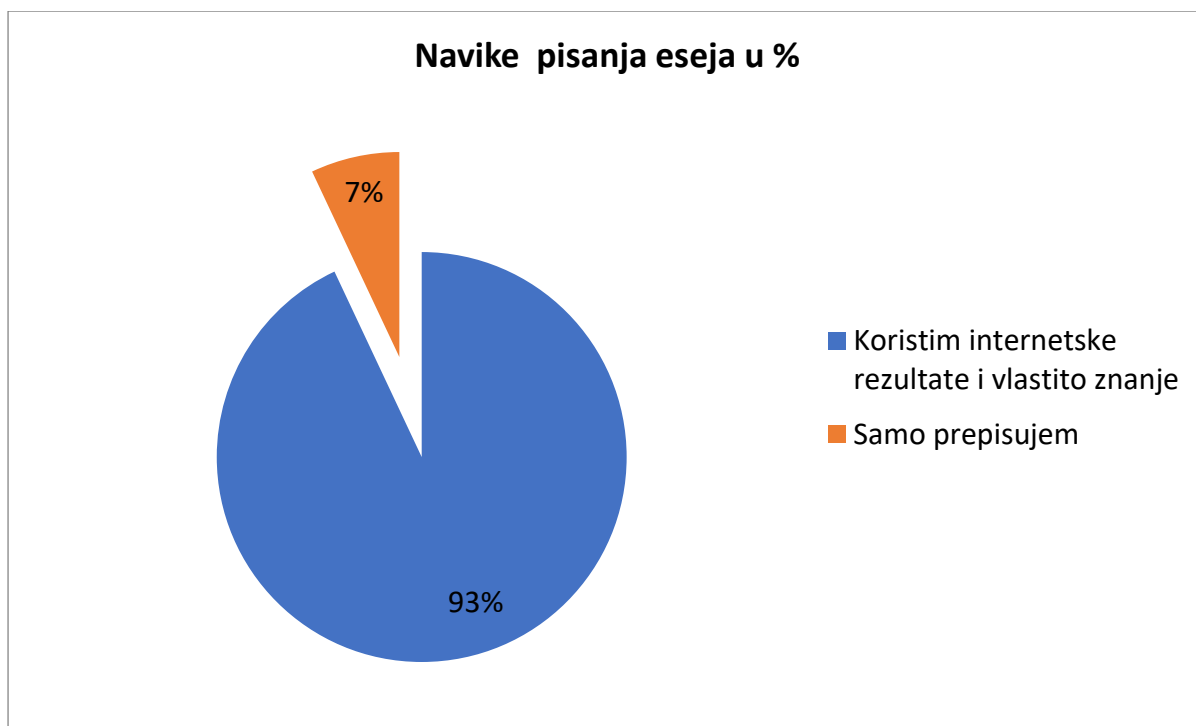
Grafikon 8. Prikaz pretraživanja interneta za potrebe pisanja eseja u postotcima

Sljedećim pitanjem nastojalo se utvrditi vrednuju li maturanti informacije koje pronalaze na internetu. Ponuđeni odgovori bili su: uvijek, ponekad i nikada. Anketa pokazuje da 22 učenika (8 gimnazijalaca, 12 ekonomista i 2 tehničara za računalstvo), odnosno 41%, uvijek provjeravaju točnost informacija na internetu, 22 učenika (10 gimnazijalaca, 6 ekonomista i 6 tehničara za računalstvo), odnosno 41%, ponekad provjeravaju točnost informacija na internetu i 10 učenika (1 gimnazijalac, 3 ekonomista i 6 tehničara za računalstvo), odnosno 18%, nikada ne provjeravaju točnost informacija na internetu.

Grafikon 9. Prikaz učestalosti vrednovanja informacija na internetu prema smjerovima obrazovanja

Posljednjim pitanjem ovog djela ankete ispitivao se proces odabira informacija prilikom pisanja eseja. Ispitanici su trebali označiti jedan od ponuđenih odgovora: koristim internetske rezultate i vlastito znanje, samo prepisujem, služim se isključivo literaturom u knjižnici i ostalo. Prema rezultatima, najviše učenika, njih 50 (19 gimnazijalaca, 20 ekonomista i 11 tehničara za računalstvo), odnosno 93%, prilikom pisanja eseja kombinira dobivene internetske rezultate s vlastitim znanjem, a preostala 4 učenika (1 ekonomist i 3 tehničara za računalstvo), odnosno 7%, samo prepisuju ono što pronađu.

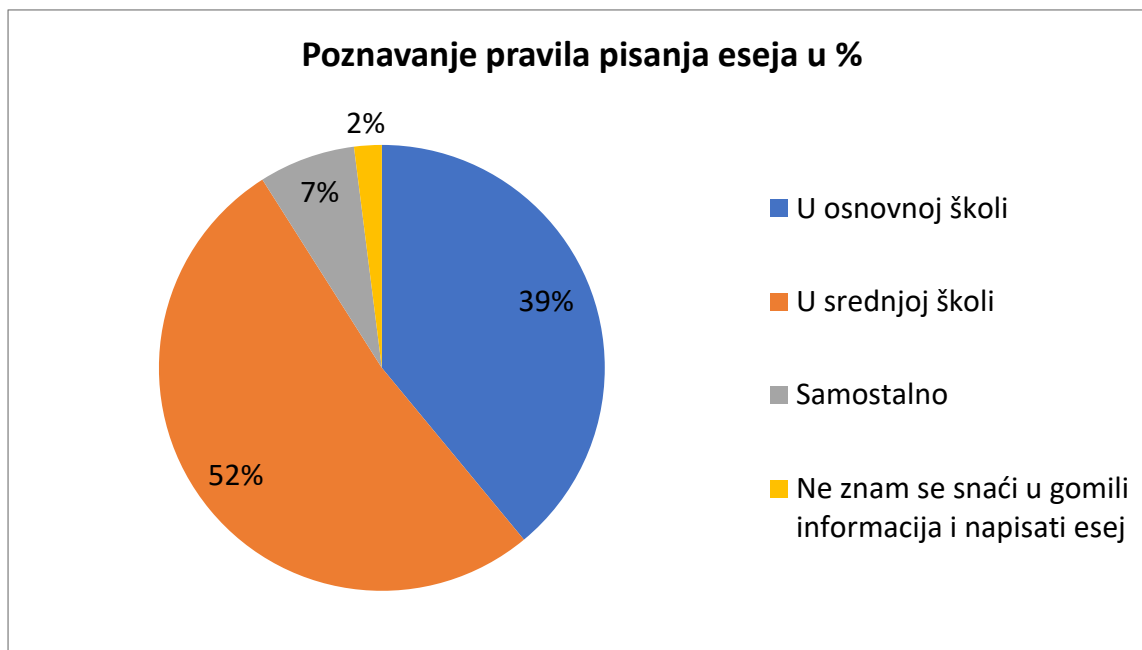
Grafikon 10. Prikaz navika maturanata prilikom pisanja eseja u postotcima

6.3.4. Učenici završnih razreda znaju kako koristiti informacije

U ovom poglavlju analizirat ćemo pitanja koja su se odnosila na utvrđivanje posljednje hipoteze: Učenici završnih razreda znaju kako koristiti informacije. Postavljenim pitanjima nastojalo se utvrditi: gdje su učenici naučili pravila za pisanje eseja, poštuju li autorska prava i tko ih je upoznao s njima.

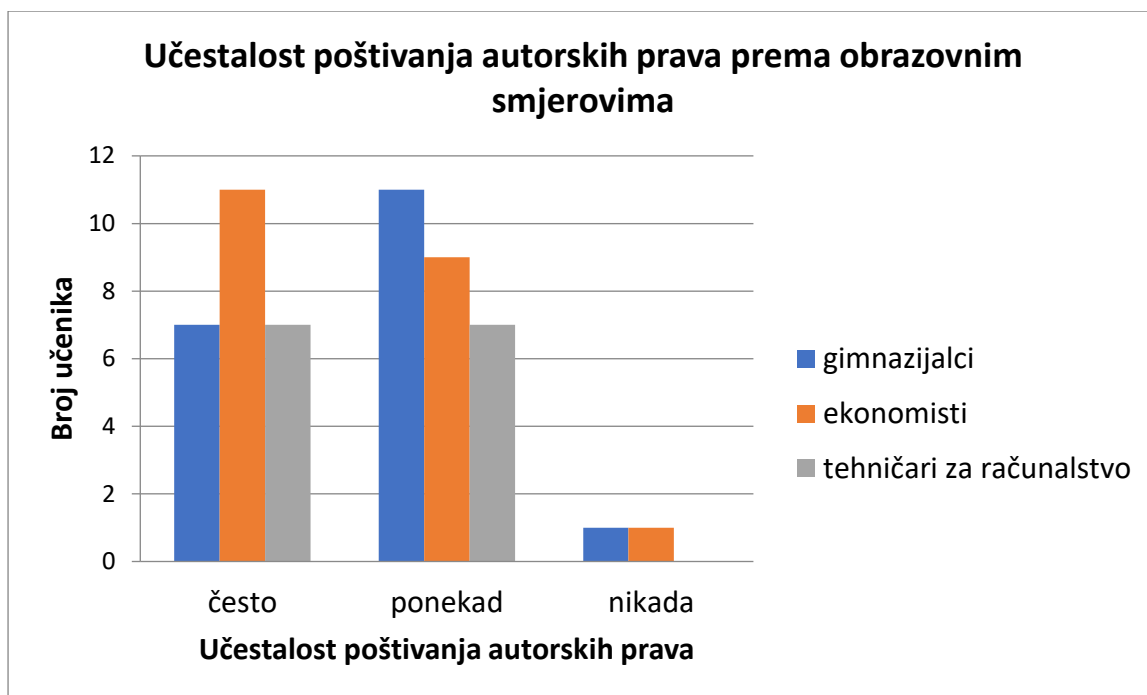
Prvim pitanjem, ovog dijela ankete, nastojalo se utvrditi gdje su maturanti naučili korake za pravilno pisanje eseja. Ponuđeni odgovori bili su: u osnovnoj školi, u srednjoj školi, samostalno i ne znam se snaći u gomili informacija i napisati esej. Da su naučili pisati u osnovnoj školi, odgovorio je 21 učenik (8 gimnazijalaca, 9 ekonomista i 4 tehničara za računalstvo), odnosno 39%, 28 učenika (9 gimnazijalaca, 12 ekonomista i 7 tehničara za računalstvo), odnosno 52%, korake za pisanje eseja naučili su u srednjoj školi, 4 učenika (1

gimnazijalac i 3 tehničara za računalstvo), odnosno 7%, smatra da su naučili samostalno i 1 učenik (1 gimnazijalac), odnosno 2%, izjavio je da se ne zna snaći u gomili informacija i napisati esej.

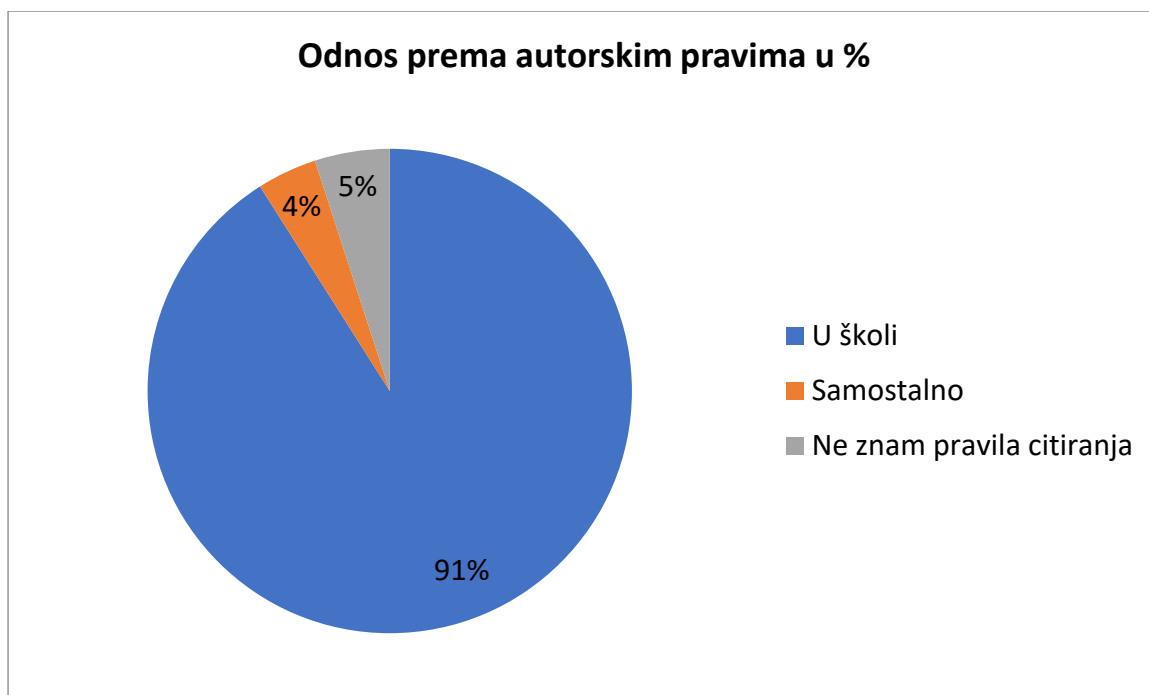
Grafikon 11. Prikaz poznavanja pravila pisanja eseja u postotcima

Sljedeće pitanje odnosilo se na poštivanje autorskih prava. Ispitanici su morali odabrati jedan od tri ponuđena odgovora: uvijek navodim autora od kojeg sam preuzeo/la tekst, ponekad navodim autora, nikad ne navodim autora. Prema rezultatima, 25 učenika (7 gimnazijalaca, 11 ekonomista i 7 tehničara za računalstvo), odnosno 46%, uvijek navode autora, 27 učenika (11 gimnazijalaca, 9 ekonomista, i 7 tehničara za računalstvo), odnosno 50%, ponekad navode autora i 2 učenika (1 gimnazijalac i 1 tehničar za računalstvo), odnosno 4%, nikada ne navode autora prilikom citiranja.

Grafikon 12. Prikaz učestalosti poštivanja autorskih prava prema obrazovnim smjerovima

Posljednjim pitanjem ovoga dijela ankete ispitao se odnos maturanata prema autorskim pravima. Ispitanici su morali označiti gdje su naučili pravila citiranja. Bila su ponuđena tri odgovora: u školi, samostalno, ne znam pravila citiranja. Najveći broj ispitanika, njih 49 (16 gimnazijalaca, 20 ekonomista i 13 tehničara za računalstvo), odnosno 91%, izjasnilo se da su naučili pravilno citirati u školi, 2 ispitanika (2 gimnazijalca), odnosno 4%, izjasnila su se da su samostalno istražila i naučila kako pravilno citirati i 3 ispitanika (1 gimnazijalac, 1 ekonomist, 1 tehničar za računalstvo), odnosno 5%, ne znaju pravila citiranja.

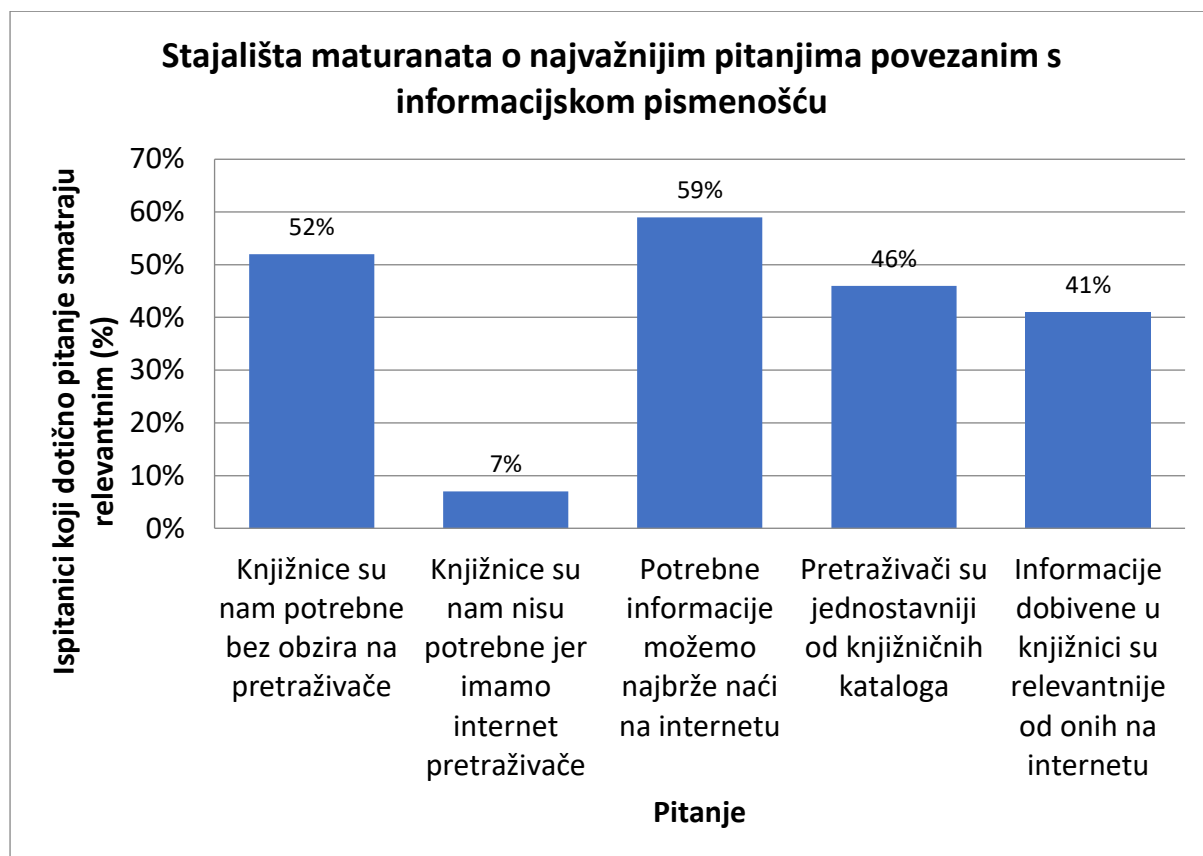

Grafikon 13. Prikaz odnosa prema autorskim pravima u postotcima

6.3.5. Stajalište maturanata o informacijskoj pismenosti

U ovom poglavlju prikazat će se rezultati mišljenja maturanata o informacijskoj pismenosti. Učenici su morali označiti tvrdnju koja se je odnosila na njih. Moguće je bilo izabrati više odgovora. Tvrdnje su: knjižnice su nam potrebne bez obzira na pretraživače, knjižnice nam nisu potrebne jer imamo internet pretraživače, potrebne informacije možemo najbrže naći na internetu, pretraživači su jednostavniji od knjižničnih kataloga, informacije dobivene u knjižnici su relevantnije od onih na internetu. Od ukupnog broja maturanata, 28 učenika (12 gimnazijalaca, 11 ekonomista i 5 tehničara za računalstvo), odnosno 52%, izjasnili su se da su nam knjižnice potrebne bez obzira na pretraživače, 4 učenika (3 ekonomista i 1 tehničar za računalstvo), odnosno 7%, smatra da nam knjižnice nisu potrebne jer imamo internet pretraživače, 32 učenika (16 gimnazijalaca, 7 ekonomista i 9 tehničara za računalstvo), odnosno 59%, mišljenja su da potrebne informacije najbrže možemo naći na

internetu, 25 učenika (11 gimnazijalaca, 6 ekonomista i 8 tehničara za računalstvo), odnosno 46%, internetske pretraživače smatraju jednostavnijima od knjižničnih kataloga i 22 učenika (8 gimnazijalaca, 9 ekonomista i 5 tehničara za računalstvo), odnosno 41%, informacije dobivene u knjižnici smatraju relevantnijima od onih na internetu.

Grafikon 14. Prikaz stajališta maturanata o najvažnijim pitanjima povezanim s informacijskom pismenošću

Posljednja dva pitanja su otvorenoga tipa, a od ispitanika se tražilo da napišu: što je za njih informacijska pismenost i da objasne kako pisanje eseja utječe na razvoj njihove informacijske pismenosti. Gimnazijalci odgovaraju: „mogućnost snalaženja u većem broju podataka“, „sve ono što steknemo dok pišemo nekakve eseje ili radove putem interneta ili knjiga“, „vještina prenošenja nađenih informacija u pisani oblik“, „sposobnost pronalaženja

točnih i provjerenih informacija iz nekog izvora“, „snalaženje na internetu i pronalazak potrebnih informacija“, „za mene je to mogućnost snalaženja u velikom broju podataka“, „moje vladanje informacijama i snalaženje u njima“. Ekonomisti uglavnom ponavljaju svoje odgovore: „da se znam koristiti računalom i internetom“, „ne znam“, „da se znam koristiti bitnim informacijama“, „da znamo pronalaziti informacije koje su nam potrebne“. Većina tehničara za računalstvo ovo pitanje ostavlja neodgovoreno ili odgovaraju s „ne znam“. Preostali su napisali: „mogućnost pronalaska informacija pomoću interneta ili drugih sredstava“, „vrlo korisna“, „razumijevanje pročitanog“, „pronalazak informacija i učenje pomoću nekih sredstava“.

Posljednjim pitanjem htjelo se je ispitati znaju li ispitanici na koji način pisanje eseja utječe na njihovu informacijsku pismenost. Većina maturanata svih obrazovnih smjerova ovo je pitanje ostavilo prazno ili nisu znali objasniti. Gimnazijalci odgovaraju: „pomaže mi da brže i učinkovitije pronađem informacije koje su mi potrebne i da se lakše snalazim u velikim tekstovima“, „proširuje opseg znanja“, „smatram da pisanje eseja ne utječe na razvoj informacijske pismenosti jer većinu napisanog eseja prepisem ili preoblikujem“, „učim provjeravati izvore“, „pomaže mi da se lakše snalazim pri korištenju podataka“, „potiče me na više istraživanja pa se tako sve lakše snalazim“. Za razliku od gimnazijalaca, 17 ekonomista, odnosno 81%, nije ništa odgovorilo na ovo pitanje ili nije znalo objasniti kako pisanje eseja utječe na njih te su pisali odgovore poput: „pozitivno“ ili „jako dobro“, a 4 učenika, odnosno 19%, napisalo je sljedeće: „traženjem pojedinih informacija učim se snalaženju na internetu ili knjižnici“, „pisanjem eseja pretražujem više informacija o pojedinom djelu“, „utječe tako da se za esje moramo dobro pripremiti, što podrazumjeva proučavanje i zapisivanje bitnih informacija“, „potiče traženje informacija čime obogaćujemo svoje znanje“. Slično kao i kod ekonomista, 11 ispitanika, odnosno 79%, nije znalo odgovoriti na ovo pitanje ili nije znalo objasniti svoj odgovor, a preostala 3 ispitanika,

odnosno 21%, napisali su: „za pronalazak informacija potrebnih u eseju služimo se raznim sredstvima pomoću kojih razvijamo informacijsku pismenost“, „utječe vrlo pozitivno na razvoj moje pismenosti i način izražavanja“, „saznajem nove činjenice i nadograđujem svoje znanje“.

6.4. RASPRAVA

U prethodnom poglavlju prikazani su rezultati istraživanja informacijske pismenosti maturanata u Srednjoj školi Slunj u Slunju. Rezultati prikazuju njihovu trenutnu razinu informacijske pismenosti i služe nam kao smjernice za daljnji razvoj. Razina informacijske pismenosti utvrđivala se postavljanjem triju hipoteza.

Prva hipoteza (Maturanti češće koriste internetske pretraživače, nego istraživanje u knjižnici) pokazala se točnom. Naime, maturanti uglavnom pronalaze informacije na internetu. U 76% slučajeva učenici nikada ne koriste knjižnični katalog, a samo u 24% slučajeva koriste ga ponekad. Učestalo ga ne koristi niti jedan učenik. Knjižnicu posjećuju ponekad i to uglavnom zbog posudbe lektire. Potvrdi hipoteze ide u prilog i činjenica da sve informacije koje su im potrebne za rad i školovanje pronalaze na internetu, a tek nekolicina koristi udžbenike ili pita profesore za pomoć. Nitko nije odgovorio da će informacije potražiti u knjižničnom katalogu ili da će se obratiti knjižničaru za pomoć. Ta niska razina korištenja knjižnice je vrlo zabrinjavajuća, osobito jer je riječ o učenicima koji će ove godine maturirati, steći svoje zvanje, upisati fakultete ili se uputiti na tržište rada. Korištenje samo jednog izvora podataka i zanemarivanje onog najpouzdanijeg svakako ne ide u prilog njihovom daljnjem napretku. Postavlja se pitanje koliko će sadašnji maturanti biti uspješni u daljnjem obrazovanju i nadolazećoj državnoj maturi. Pisanje eseja je jedan od njihovih zadataka na državnoj maturi i iako nisu toga svjesni pisanje eseja pridonosi njihovoj većoj razini

informacijske pismenosti. Međutim, nikako ga se ne može kvalitetno napisati korištenjem samo jednog izvora podataka. Učenike bi trebalo poučiti kako se koristiti katalogima i knjižnicom te ih naučiti pretraživati izvore kako bi kvalitetno napisali esej. Druga hipoteza (Maturanti znaju kako pretraživati izvore kako bi napisali esej) nije točna. Na to upućuju podatci da većina učenika tekstove za određenu temu svoga rada bira prema naslovu ili sadržaju. To pokazuje njihovu površnosti i lijenost. Samo mali dio učenika se izjasnio da temeljito iščitava rezultate pretraživanja, ali zato većina uvijek provjerava istinitost informacija. To znači da su svjesni (ne)kvalitete internetskih izvora. Međutim, kad ih ponovno pitamo koje će informacije koristiti za svoj pisani rad, u ovom slučaju esej, odgovaraju vlastito znanje i informacije na internetu. Literatura u knjižnici opet biva zanemarena. Na temelju toga, postavljena je i posljednja hipoteza (Učenici završnih razreda znaju kako koristiti informacije) koja se pokazala točnom. Ovom hipotezom obuhvaćena su pravila pisanja eseja i poštivanje autorskih prava. Prema rezultatima najveći dio učenika pravila pisanja eseja i pravila citiranja naučili su u školi i gotovo u potpunosti ih se pridržavaju. Samo je mali dio učenika sklon plagiranju, ali ne s namjerom, već uglavnom zbog toga jer još uvijek nisu savladali pravila citiranja.

Postavlja se pitanje: Zašto učenici koriste samo jedan izvor informacija, zašto zanemaruju svoje znanje i zašto izbjegavaju knjižnicu? Je li kriv obrazovni sustav, djelatnici ili sami učenici? Vrlo je teško dati odgovore na ova pitanja bez daljnjeg istraživanja. Anketom je utvrđeno da maturanti imaju nisku razinu informacijske pismenosti i trebalo bi raditi na aktivnostima kako bi ju povećali. Moguće je organizirati drugačiji rad školske knjižnice, proširiti usluge i programe koje nudi i to sve moći primjeniti unutar školskog sustava. Učenike bi trebali poticati svi obrazovni djelatnici, a ne samo knjižničari. Esaj može biti jedan od načina jer je učenicima veoma važno da ga znaju napisati, a nastavnicima i knjižničarima može omogućiti da povećaju informacijsku pismenost svojih učenika.

7. ZAKLJUČAK

Nema nikakve dileme da su učenici sve više „zatrpani“ informacijama i teško im se snaći u njima kako bi samostalno izradili zadaću, esej ili seminarski rad. Tako kompjutor i internet masovno ulaze u škole kao neophodna pomoć u obrazovanju i kao temelj suvremenog obrazovanja. Prema rezultatima ankete, učenici se sve više okreću pretraživanju mreže, a zaboravljaju koristiti izvore koje se nalaze u knjižnici. Školski knjižničar ima važnu ulogu u održavanju balansa u odбору izvora za pisanje uradaka. Iako je pronalaženje informacija samo jedna od sposobnosti koja čini informacijsku pismenost, ipak je to prvi korak za prelazak na kvalitetnu analizu i obradu informacija. Važno je krenuti s informacijskim opismenjavanjem učenika, ali nije dovoljno učenike samo naučiti kako prikupiti informacije. Treba i naučiti kako da ih iskoriste i transformiraju u znanje. Informacijski pismena osoba razumije ulogu pretraživača, ali je isto tako svjesna da odabir informacije ovisi o njoj samoj. Iz tog razloga, ulogu nastavnika i školskog knjižničara trebamo gledati kao vodiče koji usmjeravaju i posrednim i neposrednim putem pomažu učenicima u njihovom zadatku. Samo tako možemo postići da rješavanje zadatka ne postane puko zadovoljenje forme, već da doprinese daljnjem osobnom i profesionalnom razvoju.

8. LITERATURA

1. Bouša, D. Esej za 5...i drugi oblici pisanih uradaka. Zagreb: Školska knjiga, 2010.
2. E-učenje // Srce. URL: <https://www.srce.unizg.hr/usluge/centar-za-e-ucenje/o-centru/e-ucenje> (30.8.2019.).
3. E-učenje // Wikipedija : slobodna enciklopedija. 31.12.2017.
URL: <https://hr.wikipedia.org/wiki/E-u%C4%8Denje> (30.8.2019.).
4. Furlan, I. Učenje kao komunikacija: usvajanje znanja, vještina i navika. Zagreb: Pedagoško književni zbor, 1978.
5. Hrvatska enciklopedija 3 / urednik Dalibor Brozović. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslava Krlež, 2001.
6. IFLA-ine smjernice za školske knjižnice / uredile Barbara Schultz-Jones i Dianne Obreg uz doprinos Upravnog odbora Međunarodne udruge školskih knjižničara. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2016.
Dostupno na: <http://www.husk.hr/hdoc/Smjernice.pdf>.
7. Jukić, R. Konstruktivizam kao poveznica poučavanja sadržaja prirodosnanstvenih i društvenih predmeta // Pedagogijska istraživanja, Vol. 10 No. 2, 2013. str. 241-263.
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/129671>.
8. Juričić, D. Opojna slast konektivizma // Školski portal. 8.11.2016.
<https://www.skolskiportal.hr/kolumne/kako-motivirati-ucenike/opojna-slast-konektivizma/> (29.8.2019.)
9. Lasić-Lazić, J. Znanje o znanju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1996.

10. Lasić-Lazić, J. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjavanju // Medijska istraživanja : znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije, Vol. 18 No. 1 Lipanj 2012.
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/85384>.
11. Lasić-Lazić, J. Motivacija korisnika za usvajanje informacijskih znanja i uporabu tih znanja za učenje i stručno usavršavanje // Motivacijski poticaji školske knjižnice u odgojno-obrazovnoj aktivnosti učenika : zbornik radova 8. proljetne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske / Šeta, Višnja (ur.). Rijeka: Ministarstvo prosvjete, kulture i športa; Prva sušačka hrvatska, 1997. str. 15-21.
12. Nastavni plan i program za gimnazije / urednik Antun Kuntarić. Zagreb: Školske novine: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 1994.
13. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obavezno i srednjoškolsko obrazovanje / urednik Radovan Fuchs [et. al.]. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH 2011.
14. Pastuovi, N. Cjeloživotno učenje i promjene u školovanju // Odgojne znanosti, Vol. 10 No. 2(16), 2008. str. 253-267.
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/29568>.
15. Siemens, G. Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age. 2005.
16. Silić, J; Pranjković, I. Gramatika hrvatskog jezika za gimnazije i visoka učilišta. Zagreb: Školska knjiga, 2005.
17. Špiranec, S. Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje. Edpoint III. 2003.
URL: <http://www.carnet.hr/casopis/17/clanci/1>. (11.12.2018.).
18. Špiranec, S.; Banek Zorica, M. Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, 2008.

19. Vučina, Ž. Pretraživanje i vrednovanje informacija na internetu. Zagreb: Carnet, 2006. Dostupno na:
http://www.ssmb.hr/libraries/0000/2950/Pretra%C5%BEivanje_informacija_na_internetu.pdf.

POPIS SLIKA

Slika 1. Prikaz tradicionalne teorije učenja i teorije učenja digitalnog doba

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Prikaz maturanata prema obrazovnim programima

Grafikon 2. Prikaz ispitanih maturanata prema spolu

Grafikon 3. Prikaz prosječnog općeg uspjeha maturanata u dosadašnjem srednjoškolskom obrazovanju

Grafikon 4. Prikaz učestalosti odlazaka maturanata u knjižnicu

Grafikon 5. Prikaz razloga odlazaka u knjižnicu u postotcima

Grafikon 6. Prikaz pronalaženja informacija za referate/ seminare/ zadaće u postotcima

Grafikon 7. Prikaz učestalosti korištenja knjižničnih kataloga u postotcima

Grafikon 8. Prikaz pretraživanja interneta za potrebe pisanja eseja u postotcima

Grafikon 9. Prikaz učestalosti vrednovanja informacija na internetu prema smjerovima obrazovanja

Grafikon 10. Prikaz navika maturanata prilikom pisanja eseja u postotcima

Grafikon 11. Prikaz poznavanja pravila pisanja eseja u postotcima

Grafikon 12. Prikaz učestalosti poštivanja autorskih prava prema obrazovnim smjerovima

Grafikon 13. Prikaz odnosa prema autorskim pravima u postotcima

Grafikon 14. Prikaz stajališta maturanata o najvažnijim pitanjima povezanim s informacijskom pismenošću

PRILOZI

ANKETA

Ovaj anketni listić nastao je u svrhu pisanja diplomskog rada. Njime se nastoji ispitati koliko su maturanti Srednje škole Slunj u Slunju informacijski pismeni. Anketa je anonimna i odgovori će se koristiti samo za potrebe ovog diplomskoga rada.

UPUTA: Upiši znak **X** u kvadratić ispred odgovora koji se na tebe odnosi. Moguće je odabrati samo **jedan** od ponuđenih odgovora, izuzetak je **14. zadatak** (u njemu je moguće odabrati više odgovora).

1. Spol:

- ☐ Muški
- ☐ Ženski

2. Smjer srednjoškolskog obrazovanja:

- ☐ Ekonomija i trgovina - ekonomist
- ☐ Tehničar za računalstvo
- ☐ Opća gimnazija

3. Prosječan opći uspjeh u dosadašnjem srednjoškolskom obrazovanju (zaokruži):

1 2 3 4 5

4. Koliko često posjećujete knjižnicu?

- ☐ Često
- ☐ Ponekad
- ☐ Nikada

5. Zašto najčešće posjećujete knjižnicu?

- ☐ Zbog posudbe lektire
- ☐ Zbog posudbe literature za referate/ seminare/ zadaće
- ☐ Zbog čitanja časopisa
- ☐ Zbog korištenja referentne građe
- ☐ Zbog učenja
- ☐ Zbog druženja
- ☐ Ostalo _____

6. Gdje najčešće pronalazite informacije za referate/ seminare/ zadaće?

- ☐ Na internetu
- ☐ U knjižničnom katalogu
- ☐ U udžbenicima
- ☐ Pitam knjižničara za pomoć
- ☐ Pitam profesore za pomoć
- ☐ Ostalo _____

7. Koliko često koristiš knjižnični katalog za pronalaženje željenih informacija?

- ☐ uvijek
- ☐ ponekad

- ☐ nikada

8. Kada koristim pretraživanje interneta za potrebe pisanja eseja uvijek činim sljedeće (označi):

- ☐ tekstove biram prema naslovu i letimičnim pregledavanjem sadržaja
- ☐ temeljito iščitavam dobivene rezultate
- ☐ teško pronalazim informacije jer ih je premalo
- ☐ teško pronalazim informacije jer ih je previše

9. Točnost informacija koje pronalazim na internetu provjeravam (označi):

- ☐ uvijek
- ☐ ponekad
- ☐ nikada

10. Prilikom pisanja eseja uvijek (označi):

- ☐ koristim internetske rezultate i vlastito znanje
- ☐ samo prepisujem
- ☐ služim se isključivo literaturom u knjižnici
- ☐ ostalo_____

11. Korake prilikom pisanja eseja naučio/la sam (označi):

- ☐ u osnovnoj školi
- ☐ u srednjoj školi
- ☐ samostalno
- ☐ ne znam se snaći u gomili informacija i napisati esej

12. Prilikom citiranja činim sljedeće (označi):

- ☐ uvijek navodim autora od kojeg sam preuzeo/la tekst
- ☐ ponekad navodim autora
- ☐ nikad ne navodim autora

13. O tome kako pravilno citirati tekst, naučio/la sam (označi):

- ☐ u školi
- ☐ samostalno
- ☐ ne znam pravila citiranja

14. Označi tvrdnju koja se odnosi na tebe (moguće više tvrdnji):

- ☐ knjižnice su nam potrebne bez obzira na pretraživače
- ☐ knjižnice nam nisu potrebne jer imamo internet pretraživače
- ☐ potrebne informacije možemo najbrže naći na internetu
- ☐ pretraživači su jednostavniji od knjižničnih kataloga
- ☐ informacije dobivene u knjižnici su relevantnije od onih na internetu

15. Što je za tebe informacijska pismenost?

16. Objasni na koji način pisanje eseja utječe razvoj tvoje informacijske pismenosti?

Razvoj informacijske pismenosti učenika srednje škole kroz pisanje eseja

SAŽETAK

Informacijska pismenost javlja se razvojem informacijsko-komunikacijskih tehnologija. Nove generacije većinu svoga vremena provode na internetu i informacije koje pronalaze na njemu koriste u svim sferama svoga života. Stoga je nužno uvesti nove metode kojima bi se potaknuo razvoj kritičkog mišljenja kako bi se pojedinci mogli pripremiti za daljnje obrazovanje i život. U cilju programa informacijskog opismenjavanja, učenici uče kako pronaći informacije, kako ih vrednovati i kako ih koristiti. Ovim radom željela se ispitati razina informacijske pismenosti maturanata Srednje škole Slunj u Slunju. Provedeno je istraživanje među maturantima četverogodišnjeg srednjoškolskog obrazovanja kako bi se utvrdilo stvarno stanje te potaknula mogućnost informacijskog opismenjavanja kroz pisanje eseja. U radu se iznosi analiza rezultata i daju smjernice za daljnje istraživanje.

Ključne riječi: informacijska pismenost, učenik, nastavnik, školski knjižničar, esej.

Developing information literacy for high school students through essay writing

SUMMARY

Information literacy occurs with the development of information and communication technologies. New generations spend most of their time on the internet and use the information they find in all areas aspects. It is therefore necessary to introduce new methods to encourage the development of critical thinking so that individuals can prepare for further education and life. For the purpose of information literacy programs, students learn how to find information, how to evaluate it, and how to use it. The aim of this paper was to examine the level of information literacy of graduates in High School Slunj. A survey was conducted among high school graduates to determine the actual situation and to encourage the possibility of information literacy through essay writing. The paper presents an analysis of the results and provides guidelines for further research.

Key words: information literacy, student, teacher, school librarian, essay